

התפלגות חברות התעשייה בישראל לפי יחסים פיננסיים שונים 1970/71:

האחראים למתן אשראי בבנקים ובחברות תעשייה ומסחר זקוקים לכלים כדי לבדוק את מידת הסיכון במתן האשראי ללקוחותיהם. גם בעלי מניות, משקיעים בכוח ומנהלים, זקוקים לאמות-מידה לרווחיות, לסיכון ולמדיניות המימון לזמן ארוך של השקעותיהם או מפעליהם. אחת השיטות לבדיקת המצב הפינננסי של פירמה, כפי שהוא משתקף בדו"חות הפינננסיים, היא ניתוח בעזרת יחסי גומלין בין סעיפי המאזן או בין הסעיפים השונים בחשבון הרווח וההפסד. לדוגמא, היחסים בין הנכסים השוטפים לבין ההתחייבויות השוטפות מעידים על יכולתה של הפירמה לעמוד בהתחייבויות אלו; שיעור ההון העצמי, הרשום במאזן, ביחס לסך ההתחייבויות מודד את חלקם של הבעלים בסך ההשקעה של הפירמה; שיעור הרווח ביחס להון העצמי מצביע על התמורה להון הבעלים; ושיעור הרווח ביחס לפדיון מצביע על מדיניות התמחיר של המפעל. בחירת מודד או מודדים מסויימים מותנית, כמובן, במטרת הניתוח ובאינפורמציה הקיימת. יש להדגיש, שהיחסים הפינננסיים הם מודדים פנימיים למצבה של הפירמה, והם מבוססים, אך ורק על אותם נתונים המצויים בדו"חות החברה ולא על אינפורמציה חיצונית כלשהי, כגון סיכוי ההתפתחות של הענף, מעמדם העסקי או חברתי של הבעלים, מדיניות הממשלה וכו'.

בלוחות שלהלן מובאים נתונים לגבי מספר יחסים פינננסיים בחברות התעשייה בשנת 1970 לפי ענפים ולפי קבוצות גודל. נתונים אלו עשויים לשמש את הפירמה הבודדת לצורך השוואת מצבה הפינננסי ביחס לפירמות אחרות באותו ענף ובאותה קבוצת גודל. הם חושבו על יסוד דו"חות פינננסיים שמגישות החברות לשלטונות מס ההכנסה. קבוצות הגודל נקבעו לפי סך תשלומי השכר השנתיים. הנתונים אינם באים להציג מבנה פינננסי רצוי אלא את המבנה המצוי כפי שהוא מתבטא ביחסים השונים.

בלוחות מובאים גם ערכי חלוקה (רבעון תחתון, חציון ורבעון עליון) של התפלגויות חברות התעשייה לפי היחסים הפינננסיים הבאים:

1. יחסים המשמשים כמודד ראשוני ליכולת הפירעון של המפעל

- א. היחס השוטף: נכסים שוטפים / התחייבויות שוטפות: הנכסים השוטפים הם מזומן בקופה ופיקדונות בבנקים, שטרות לגבייה, אשראי ללקוחות, חייבים שונים (להוציא בעלים), מקדמות לספקים ואשראים דוקומנטרים, מלאי חמרי הגלם והמוצרים המוגמרים. ההתחייבויות השוטפות כוללות את החוב לזמן קצר העומד לפירעון להוציא הלוואות מבעלים. ראוי להדגיש, שיחס זה אינו כולל את ההתחייבויות על תנאי של המפעל עבור שטרות שנוכו.
- ב. היחס המהיר: נכסים שוטפים להוציא מלאי / התחייבויות שוטפות:

¹ לדיון מורחב יותר בנושא זה ראה סקר בנק ישראל מס' 17. אוגוסט 1962. המדדים חושבו ממדגם של כ-200 חברות גדולות, המעסיקות, כל אחת יותר מ-200 עובדים.

2. יחסים המשמשים כמודד דרכי המימון

(א) הון עצמי, לרבות הפרשות / סך ההתחייבויות: ההון העצמי כולל הון מניות, קרנות, רווחים מצטברים והלוואות מבעלים, נטו, בניכוי הוצאות יסוד החברה להפחתה. ההפרשות כוללות קרן פיצויים, קרן חובות אבודים וכו'. יחס זה מודד את חלקם של הבעלים בנכסי המפעל לעומת הזכאים וככל שהוא קטן יותר גדול יותר סיכונם של הזכאים ושל הבעלים גם יחד.

(ב) צריכת חומרים / אשראי מספקים + שטרות לפרעון.

(ג) אשראי בנקאי / ערך הייצור: ערך הייצור מוגדר כמכירות בתוספת השינוי במלאי מוצרים מוגמרים ובתהליך.

(ד) ריבית / ערך הייצור: ריבית כוללת כל הריבית שהפירמה משלמת, בתוספת הוצאות המימון על כל סוגי האשראי, למעט ריבית לבעלים ולבעלי המניות. שלושת היחסים האחרונים באים להצביע על מידת הניצול של האשראי בכלל (ד) ואשראי זול יותר או יקר יותר (ב) ו-(ג) (בהנחה שאשראי ספקים יקר מאשראי בנקאי).

3. יחסים המשמשים כמודד להוצאות של הפירמה

(א) צריכת חומרים / ערך הייצור: צריכת החומרים כוללת הוצאות שנתיות על חומרי גלם, חומרי עזר, חשמל, דלק, מוצים מוגמרים הנמכים על ידי הפירמה בלי מס קנייה.

(ב) שכר עבודה / ערך הייצור: שכר עבודה לפועלים ולפקידים כולל הוצאות סוציאליות אבל לא את ההפרשות.

4. מדדים לרווחיות הפירמה

א. רווח / ערך הייצור: רווח אחרי תשלום ריבית והפרשת לפחת לפני הפרשה לקרן פיצויי פיטורים ולפני תשלום מס הכנסה. יחס זה מהווה מדד למתח הרווח ולא לרווחיות.

ב. רווח + ריבית / ס"ה המאזן: רווח לאחר פחת, אך לפני תשלום ריבית. בסך כל המאזן מופיעים הנכסים הקבועים במחירם ההיסטורי, ולכן קשה להשתמש ביחס זה כאינדיקטור למרת רווחיות של הנכסים המושקעים בפירמה. אולם היות שמאזני החברות הנמסרות לבעלים לנושים או לממשלה, לוקים באותו החסרון, ניתן להשתמש ביחס כמודד השואתי.

ג. רווח / הון עצמי: רווח הוגדר כב' לעיל. הון עצמי כולל הלוואות בעלים, אבל אינו כולל הפרשות לקרן מס הכנסה, פיצויים וכו'. יחס זה מהווה מודד לרווחיות של היוזמים. יש לזכור, שבפירמות רבות הבעלים מחלקים לעצמם דוידנדות בצורות הוצאות, ולכן סעיף הרווח בכל היחסים אינו מהווה אינדיקטור לרמת הרווח והוא יכול לשמש רק לצורכי השוואה.

5. מכירות / אשראי ללקוחות: אשראי ללקוחות כולל יתרת חשבון פתוח במאזן ושטרות לקבל.

6. חמרי גלם / ערך יצור: יחס זה מהווה מודד למדיניות הפירמה לגבי החזקת מלאי. מלאי חומרי הגלם נבחר היות ששליטת הפירמה בסוג זה של המלאי גדולה יותר מאשר בסוגים האחרים כגון מוצרים מוגמרים.

ערכי חלוקה של יחסים פיננסיים

התחייבות לבנקים ערך ייצור	תצרכת חמרים ספקים + שטרות	הון + הפרשות מאזן	יחס מהיר	יחס שוטף	ערכי חלוקה	ענף
0.011	1.708	0.669	1.306	1.845	ח	מכרות ומחצבים
0.003	1.608	0.645	1.307	2.014	מ	
0.081	0.361	0.129	0.352	0.832	1	שימורים
0.128	3.044	0.197	0.452	0.945	2	
0.225	0.632	0.319	0.610	1.121	3	
0.025	7.225	0.429	0.546	0.667	ח	מוצרי קמח
0.105	5.734	0.534	0.592	0.716	מ	
0.000	3.465	0.324	0.743	0.926	1	ממתקים ומשקאות
0.041	7.625	0.529	1.117	1.645	2	
0.093	33.166	0.725	2.468	4.128	3	
0.157	7.272	0.799	0.876	3.264		טבק ומשקאות חריפים
0.000	3.273	0.252	0.541	1.170	1	טוויה
0.118	5.191	0.554	0.875	1.465	2	
0.154	20.145	0.612	1.359	1.803	3	
0.078	8.332	0.510	0.768	1.776	ח	אריגת בדים
0.080	7.313	0.531	0.994	2.188	מ	
0.024	2.542	0.285	0.626	1.184	1	צביעה וסריגה
0.183	3.020	0.405	0.783	1.363	2	
0.296	13.052	0.583	1.133	1.689	3	
0.066	6.272	0.413	0.705	1.419	ח	הלבשה ומוצרי טכסטיל
0.138	8.055	0.423	0.906	1.582	מ	
0.254	7.334	0.260	0.830	1.608		תשלובות
0.060	2.192	0.350	0.516	1.180	ח	עיבוד עץ וריהוט
0.070	2.616	0.351	0.628	1.520	מ	
0.143	9.357	0.648	0.973	2.050	ח	גייר וקרטון
0.285	7.713	0.630	0.914	1.878	מ	
0.043	2.833	0.477	0.952	1.489	ח	הוצאות לאור
0.044	18.140	0.567	1.569	2.330	מ	
0.006	0.750	0.142	0.184	0.395	ח	דפוס
0.034	1.306	0.166	0.472	0.655	מ	
0.076	6.124	0.594	1.253	2.085		עור והנעלה
0.074	3.315	0.321	0.799	1.455	1	גומי ופלסטיקה
0.092	4.341	0.416	0.947	2.047	2	
0.179	5.855	0.515	1.277	2.104	3	

ח - חציין

מ - מכוצע

1 - רבעון עליון

2 - חציין

3 - רבעון תחתון

של חברות התעשייה ב-1970

רווח ערך ייצור	ריבית ערך ייצור	שכר ערך ייצור	תצרוכת חמרים ערך ייצור	מכירות לקוחות+ שטרות	רווח הון עצמי	רווח+ ריבית מאזן	מוצרים מוגמרים ערך ייצור	חמרי גלם ערך ייצור
0.079	0.031	0.353	0.152	4.260	0.093	0.079	0.020	0.084
0.054	0.043	0.329	0.302	4.301	0.162	0.077	0.029	0.099
0.000	0.016	0.121	0.504	4.125	0.000	0.067	0.021	0.051
0.024	0.036	0.161	0.541	6.866	0.227	0.093	0.140	0.077
0.040	0.055	0.191	0.651	13.463	0.460	0.106	1.182	0.088
0.026	0.035	0.193	0.537	22.194	0.074	0.080	0.000	0.015
0.031	0.033	0.195	0.545	16.081	0.160	0.103	0.009	0.028
0.033	0.001	0.127	0.550	4.495	0.225	0.141	0.003	0.049
0.074	0.008	0.148	0.595	8.057	0.276	0.152	0.029	0.059
0.143	0.035	0.193	0.645	26.033	0.373	0.192	0.052	0.101
0.168	0.010	0.167	0.493	7.812	0.133	0.112	0.522	0.241
0.045	0.004	0.161	0.315	3.941	0.159	0.099	0.003	0.022
0.079	0.020	0.207	0.517	6.712	0.199	0.106	0.012	0.086
0.119	0.036	0.289	0.561	10.829	0.348	0.194	0.055	0.114
0.104	0.021	0.190	0.464	4.149	0.560	0.157	0.106	0.089
0.092	0.017	0.197	0.489	5.014	0.406	0.151	0.125	0.102
0.012	0.016	0.192	0.351	3.175	0.116	0.055	0.000	0.045
0.056	0.030	0.254	0.388	3.728	0.179	0.098	0.071	0.106
0.139	0.038	0.363	0.474	6.487	0.379	0.168	0.106	0.134
0.082	0.014	0.185	0.529	4.146	0.306	0.120	0.044	0.165
0.081	0.015	0.200	0.529	7.910	0.339	0.132	0.048	0.178
0.044	0.084	0.245	0.439	3.366	0.140	0.090	0.075	0.151
0.029	0.031	0.255	0.520	4.507	0.059	0.062	0.036	0.104
0.038	0.048	0.268	0.476	4.833	0.267	0.083	0.061	0.142
0.048	0.030	0.205	0.552	6.304	0.120	0.105	0.022	0.162
0.072	0.065	0.212	0.537	7.143	0.150	0.113	0.056	0.187
0.065	0.004	0.237	0.119	5.843	0.323	0.099	0.000	0.052
0.116	0.007	0.229	0.165	9.819	0.381	0.193	0.087	0.047
0.000	0.022	0.473	0.032	5.063	-0.000	0.058	0.000	0.035
0.009	0.028	0.648	0.131	24.452	0.167	0.096	0.000	0.038
0.090	0.020	0.177	0.612	6.082	0.268	0.171	0.002	0.046
0.048	0.029	0.127	0.346	2.822	0.082	0.103	0.037	0.081
0.099	0.067	0.229	0.446	3.511	0.381	0.154	0.065	0.100
0.117	0.072	0.291	0.493	3.897	0.443	0.210	0.112	0.145

ע נף	ערכי חלוקה	יחס שוטף	יחס מהיר	הון + הפרשות מאזן	תצרכת חמרים ספקים + שטרות	התחייבות לבנקים ערך ייצור
תרופות ותמרוקים	ח	1.500	0.815	0.585	10.367	0.095
	מ	2.152	1.191	0.580	8.414	0.087
כימיה בסיסית	ח	1.245	0.727	0.453	4.922	0.088
	מ	1.978	1.467	0.512	18.509	0.139
מנולים אל מתכתיים וצבעים	1	0.881	0.449	0.166	1.922	0.000
	2	1.615	1.038	0.304	4.299	0.047
	3	2.536	1.512	0.590	7.066	0.085
יהלומים	ח	1.061	0.307	0.096	113.348	0.338
	מ	1.058	0.358	0.211	69.640	0.335
מתכת כבדה	ח	1.944	0.634	0.358	5.289	0.078
	מ	1.984	0.723	0.381	7.917	0.107
מוצרי מתכת	1	0.999	0.560	0.224	1.873	0.047
	2	1.414	0.814	0.355	3.063	0.131
	3	2.239	1.105	0.515	8.199	0.232
מכונות	ח	1.173	0.907	0.400	1.634	0.048
	מ	1.555	1.123	0.460	1.943	0.080
מנועים	1	1.054	0.750	0.438	3.081	0.010
	2	1.811	0.900	0.472	9.766	0.047
	3	3.072	1.767	0.630	18.747	0.130
ציוד חשמלי	ח	1.630	0.603	0.404	6.353	0.156
	מ	1.773	0.969	0.399	8.030	0.131
מתכת, שונות	1	1.131	0.416	0.275	1.694	0.000
	2	1.299	0.862	0.511	3.330	0.010
	3	1.913	1.220	0.610	13.415	0.157

רווח ערך ייצור	ריבית ערך ייצור	שכר ערך ייצור	תצרוכת חמרים ערך ייצור	מכירות לקוחות+ שטרות	רווח הון עצמי	רווח+ ריבית מאון	מוצרים מוגמרים ערך ייצור	חמרי גלם ערך ייצור
0.148	0.030	0.136	0.547	4.876	0.372	0.210	0.055	0.170
0.140	0.033	0.139	0.537	5.535	0.371	0.224	0.064	0.171
0.048	0.036	0.213	0.392	4.845	0.130	0.094	0.068	0.082
0.092	0.058	0.196	0.398	5.097	0.260	0.128	0.079	0.091
0.027	0.016	0.127	0.262	2.677	0.080	0.072	0.000	0.025
0.061	0.051	0.328	0.416	4.948	0.397	0.122	0.034	0.105
0.090	0.061	0.377	0.518	7.773	0.442	0.164	0.080	0.117
0.003	0.024	0.073	0.810	7.093	0.120	0.055	0.265	0.033
0.004	0.025	0.086	0.825	42.173	0.089	0.070	0.205	0.027
0.042	0.061	0.260	0.429	4.602	0.157	0.082	0.050	0.194
0.051	0.055	0.267	0.462	5.612	0.165	0.097	0.069	0.174
0.027	0.017	0.135	0.331	3.052	0.059	0.135	0.000	0.087
0.109	0.036	0.226	0.415	4.323	0.352	0.152	0.020	0.117
0.130	0.055	0.251	0.495	7.464	0.477	0.193	0.104	0.150
0.056	0.011	0.197	0.347	3.064	0.431	0.083	0.000	0.118
0.122	0.013	0.283	0.309	3.296	0.442	0.161	0.006	0.102
0.023	0.004	0.133	0.375	2.709	0.054	0.093	0.000	0.082
0.087	0.026	0.189	0.440	3.857	0.211	0.126	0.020	0.123
0.098	0.037	0.299	0.509	5.007	0.382	0.159	0.063	0.167
0.068	0.027	0.214	0.518	3.967	0.147	0.089	0.050	0.122
0.062	0.036	0.204	0.536	9.305	0.278	0.105	0.111	0.153
0.004	0.002	0.158	0.183	2.962	0.041	0.032	0.000	0.028
0.011	0.005	0.203	0.373	4.931	0.163	0.063	0.000	0.062
0.086	0.033	0.469	0.516	11.038	0.174	0.093	0.005	0.112

ערכי חלוקה של יחסים פיננסיים של חברות התעשייה ב-1970

התחייבויות בנקים	תצרוכת חמרים	הון+ הפרשות מאזן	יחס מהיר	יחס שוטף	רווח+ ריבית מאזן	
ערך ייצור	ספקים+ שטרות					
0.002	1.886	0.110	0.412	0.832	0.036	1
0.163	2.614	0.279	0.520	1.045	0.061	2
0.277	3.126	0.324	0.722	1.625	0.068	3
0.021	2.247	0.144	0.352	0.821	0.093	1
0.133	6.257	0.319	0.629	0.927	0.106	2
0.235	10.896	0.583	0.876	1.645	0.141	3
0.000	3.044	0.241	0.417	0.882	0.167	1
0.041	3.632	0.409	0.743	1.121	0.192	2
0.093	9.691	0.708	0.985	1.653	0.206	3
ט ק ס ט י ל						
0.033	2.539	0.163	0.541	1.170	0.032	1
0.249	8.929	0.252	0.723	1.337	0.039	2
0.529	14.581	0.706	1.102	1.432	0.078	3
0.065	3.303	0.325	0.625	1.215	0.099	1
0.130	6.157	0.413	0.799	1.419	0.115	2
0.210	9.045	0.612	1.133	2.054	0.143	3
0.015	3.020	0.510	0.670	1.450	0.194	1
0.033	3.790	0.579	0.917	1.606	0.236	2
0.139	10.419	0.611	1.359	1.909	0.268	3
מ ת כ ת						
0.000	3.330	0.275	0.514	1.173	0.032	1
0.010	7.385	0.371	0.634	1.788	0.060	2
0.151	18.747	0.525	1.092	2.065	0.066	3
0.048	1.943	0.355	0.546	1.120	0.090	1
0.130	3.081	0.471	0.862	1.556	0.126	2
0.222	9.369	0.545	1.220	2.239	0.147	3
0.041	2.252	0.283	0.603	1.054	0.188	1
0.058	3.576	0.515	0.995	1.577	0.218	2
0.131	8.998	0.648	1.483	2.495	0.293	3

* רבעון תחתון של היחס רווח+ריבית
סה"כ המאזן

** חציון של היחס הנ"ל
*** רביון עליון של היחס הנ"ל
1 רבעון תחתון של היחסים
2 חציון של היחסים
3 רבעון עליון של היחסים

בענפי המזון, טקסטיל, מתכת לפי קבוצות רווח

	ריבית ערך ייצור	שכר עבודה ערך ייצור	תצרוכת חמרים ערך ייצור	מכירות לקוחות+ שטרות	מוצרים מוגמרים ערך ייצור	חמרי גלם ערך ייצור
	0.036	0.148	0.517	2.511	0.028	0.055
מפסידות *	0.055	0.189	0.537	4.125	0.174	0.088
	0.072	0.220	0.578	5.965	0.178	0.095
	0.008	0.141	0.493	3.516	0.010	0.050
בינוניות **	0.025	0.167	0.575	7.812	0.044	0.060
	0.043	0.191	0.654	16.198	0.223	0.080
	0.001	0.064	0.411	8.057	0.003	0.007
רוחיות ***	0.016	0.124	0.550	13.454	0.033	0.051
	0.033	0.160	0.662	28.878	0.052	0.081
	0.023	0.132	0.401	3.653	0.014	0.045
מפסידות *	0.026	0.278	0.491	4.146	0.071	0.105
	0.036	0.373	0.670	6.487	0.117	0.212
	0.008	0.185	0.374	3.366	0.011	0.086
בינוניות **	0.022	0.228	0.449	4.733	0.084	0.118
	0.036	0.254	0.529	7.893	0.106	0.165
	0.014	0.172	0.355	3.549	0.012	0.031
רוחיות ***	0.014	0.192	0.441	3.759	0.035	0.089
	0.021	0.271	0.555	8.816	0.085	0.119
	0.003	0.214	0.352	3.535	0.000	0.052
מפסידות *	0.027	0.369	0.419	4.602	0.002	0.113
	0.061	0.434	0.509	10.955	0.209	0.173
	0.011	0.145	0.347	3.370	0.000	0.082
בינוניות **	0.037	0.216	0.424	4.323	0.005	0.122
	0.052	0.269	0.548	5.650	0.050	0.150
	0.003	0.135	0.295	3.064	0.004	0.074
רוחיות ***	0.019	0.189	0.429	3.536	0.020	0.118
	0.026	0.251	0.482	7.464	0.032	0.139